

IARGUS – festivalen för rysk sjusträngad gitarr

1–4 maj i år hölls den åttonde gitarrfestivalen IARGUS (International Annual Russian Guitar Festival & Seminar) i Iowa City och Cedar Rapids i USA. Stefan var inbjuden som en av de medverkande i årets festival.

TEXT: STEFAN WESTER FOTO: JOHN ELLIS

Avslutningskonsert på festivalen

Övriga gitarrister med 7-strängade instrument var: Oleg Timofeyev (arrangör och initiativtagare tillsammans med sin fru Sabine Gölz), John Schneiderman, Alexei Stepanov, Vladimir Sumin, Fedor Kondenko, Dan Caraway, Czar's Guitars och Russian Guitar Quartet. Dessutom medverkade sångaren och gitarristen Yuri Vedenyapin, sångerskorna Eugenia Zolotariova och Dasha Stepashkina, samt på cello Natalya Timofeyeva (Olegs mor). Trots att det var mest ryska namn i årets festival, har Iowa blivit en naturlig träffpunkt för dem som spelar rysk sjusträngad gitarr, eftersom flera av dem är bosatta i USA. Antalet musiker som trakterar rysk sjusträngad gitarr på en någotsånär professionell nivå är ett fåtal, och dessa är utspridda över hela världen.

Vad är rysk sjusträngad gitarr?

Den ryska gitarren är stämd helt annorlunda mot den spanska. Den stäms från högsta till lägsta strängen: d, b, g, D, B, G och D – ett öppet G-durackord. Omfånget är alltså lika stort som på den spanska gitarren, men ett tonsteg ned. Sju strängar trängs inom samma omfång som sex strängar på den spanska gitarren. Denna unika stämning skapar många möjligheter

som inte finns på den spanska gitarren (och tvärtom). En annan signifikativ skillnad är speltekniken. Till exempel användes tio fingrar när man spelade rysk gitarr på 1800-talet, alltså även vänster hands tumme och höger hands lillfinger.

Den ryska sjusträngade gitarren dök upp i Ryssland någon gång under 1700-talets sista decennier. Från slutet av 1700-talet till mitten av 1800-talet skrevs det flera tusen verk för den ryska gitarren av kompositörer som Ignaz van Held, Andrei Sychra, Seimon Aksionov, Mikhail Vysotskij, Nikolaj Alexandrov, Vladimir Morkov, Alexandr Vetrov och många fler. Från att ha varit ett omåttligt populärt musikinstrument (det spelades t.o.m. rysk sjusträngad gitarr vid tsarhovet), mattades dock intresset av något mot slutet av 1800-talet (som det även gjorde med den spanska gitarren). Den ryska revolutionen 1917 innebar dock "dödsstöt" för den ryska gitarren. Andres Segovias besök i Sovjetunionen under 1920-talet och den sovjetiska regimens negativa inställning till allt som förknippades med det förgångna tsarväldet medverkade till att nästan alla gitarrister började spela spansk sexsträngad gitarr.

Den ryska gitarren fortsatte att spelas av romerna. I och med detta kan man säga att den ryska gitarren delades in i två falanger:

den klassiska och den romska traditionen. Romerna spelar ryska och romska sånger, ofta med inslag av improvisation. Jag hör gemensamma drag av både flamenco och gypsy-jazz i de ryska romernas musik. Ett av de största namnen inom den rysk-romska traditionen var Sergei Orekhov (1936–1998). Lyssna på honom på Youtube, rekommenderas varmt!

Ett glömt instrument kommer tillbaka

Under 1980-talet gjordes försök att återuppväcka intresset för den ryska gitarren av den danske gitarristen Leif Christensen (1950–1988), som spelade in en LP med musik av Sarenko 1985, och musikförläggaren/musikforskaren Matanya Ophee. Intresset väcktes hos Oleg Timofeyev, som 1999 skrev en doktorsavhandling om den ryska gitarren (*The Golden Age of the Russian Guitar: Repertoire, Performance Practice, and Social Function of the Russian Seven-String Guitar Music, 1800–1850*). I samband med det gav han ut CD-skivorna *The Golden Age of Russian Guitar Vol. I-II*. I början av 2000-talet startade han och hans fru Sabine föreningen IARMAC för att värna om rysk kultur och musik, och ett par år senare hölls den första upplagan av IARGUS (där för övrigt Märten Falk var en av musikerna som framträdde).

Årets festival

Tillbaks till årets festival: 30 april gjorde Oleg, Fedor, Yuri och undertecknad ett live-framträdande och en intervju i amerikansk radio för att göra lite reklam för festivalen. Dagen efter var det dags för premiärkonserten. Oleg och Dan startade konserten med några duetter av Morkov varpå jag anslöt mig i en trio av Pavlov-Azanchev. Efter paus spelade jag ett kortare soloprogram. Ett av styckena jag spelade var ett uruppförande av ett nyskrivet verk av kompositören Julia Finkelstein (Moskva) som heter *Miro's Paintings*, som är en mycket vacker svit bestående av sju satser (målningar av Joan Miró som blivit tonsatta). På samma sätt som Mirós olika målningar skiftar i färger och karaktär, har även de olika satserna olika temperament och färgkoder. För att skapa kontrast till Finkelsteins vackra och suggestiva musik, spelade jag även tre av mina egna arrangemang av pianostycken av Cui, Rachmaninov och Chopin. Fedor Kondenko spelade därefter sitt arrangemang av den rysk-romska sången *Mar Dyandyva*. Alexei och Vladimir avslutade konserten med *The Gypsies Went*, ett av Orekhovs mest välkända arrangemang.

På kvällen bjöds det på middag hemma hos Oleg och Sabine. Ett trevligt inslag hemma hos Oleg och Sabine var spontana musikframträdanden och jamsessions. En

av Olegs antika gitarrer skickades runt och vi fick höra många vackra ryska sånger. Turen kom även till undertecknad, som gav amerikaner och ryssar chansen att bekanta sig med Bellman och Cornelis.

Natalya, Fedor, Oleg och undertecknad ackompanjerade Yuri Vedenyapin på hans konsert i Iowa City dagen efter. Yuri är bosatt i Cambridge, England. Hans specialitet är att sjunga sånger på jiddisch och ryska. Yuri är en fängslande scenpersonlighet som på ett originellt sätt gav sångerna nytt liv.

Samma kväll var det konsert med The Russian Guitar Quartet. Kvartetten grundades av Oleg Timofeyev 2007. I den första upplagan av kvartetten ingick bl. a. gitarristen Dmitri Illarionov. Idag består kvartetten av Oleg Timofeyev, Dan Caraway, Alexei Stepanov och Vladimir Sumin. Vi fick bland annat höra transkriptioner av musik av bl. a. Cui, Rimskij-Korsakov och Borodin. Det var en fantastisk konsert! De två ryska virtuoser Alexei och Vladimir spelade även några solostycken och duetter (bland annat av Orekhov).

Eugenia Zolotariova gav två konserter tillsammans med Fedor Kondenko lördagen den 3 maj, i Iowa City och i Cedar Rapids. Ryska och romska sånger framfördes känslösamt med en nerv och scennärvaro som gav gäshud! Fedor Kondenko spelade för många år sedan tillsammans med

Orekhov, och de kan ses spela tillsammans på Youtube. Det var väldigt roligt att lära känna Fedor och Eugenia. Jag och Fedor satt nästan varje ledig stund och spelade tillsammans, och han visade mig lite av den rysk-romska stilen och några av sina arrangemang, allt från jazzstandards till Bach. Eugenia är utbildad i klassisk sång vid konservatoriet, men är mest känd för att sjunga i romanistilen. Hon är bosatt i New York, och sjunger bland annat i gruppen Via Roman där även gitarristen Vadim Kolpakov (som spelade med Madonna under hennes turné 2008–2010) ingår.

Sista dagen på festivalen inleddes med en konsert med John Schneiderman, en lutenist och gitarrist från Kalifornien. Hans fingertoppanslag gav en mycket rund och fin ton i den gamla Eroshkin-gitarren, som bar sig väl i Congregational Church i Iowa City. Programmet som John spelade bar namnet "Classics of Russian Guitar Music" och var stundtals väldigt virtuöst och innehöll musik av Aksionov, Sychra och Alexandrov med flera. Festivalen avslutades med en galakonsert senare på kvällen, där de flesta medverkande i IARGUS 2014 deltog. Det var en mycket trevlig avslutning på en unik musikfestival.